

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 ทฤษฎีอุปสงค์ (Demand Theory)

ฟังก์ชันอุปสงค์เป็นการแสดงความสัมพันธ์ที่มีอยู่ระหว่างปริมาณซื้อของสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง กับปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่ออุปสงค์ของสินค้าชนิดนั้น (วินัส ฤกษ์, 2548) เขียนด้วยสัญลักษณ์ทางพีชคณิตดังนี้

$$Q_x = f(P_x, A_x, D_x, I_c, T_c, E_c, P_y, A_y, D_y, O_y, G, N, W, \dots)$$

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออุปสงค์ของสินค้า X หรือปัจจัยกำหนดอุปสงค์ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.) ตัวแปรที่ควบคุมได้ (Controllable Variables) คือตัวแปรที่ผู้ขายสามารถควบคุมได้ ซึ่งมีผลโดยตรงต่ออุปสงค์ต่อราคาสินค้า X และผู้ขายสามารถใช้เป็นกลยุทธ์ทางการตลาดได้ ได้แก่ 4P

1.1) ราคาสินค้า X (Price of Product X = P_x) โดยทั่วไป ถ้าราคาสินค้าสูงขึ้น ผู้ซื้อจะซื้อสินค้า X ในปริมาณที่ลดลง และในทางตรงกันข้าม ถ้าราคาสินค้าลดลง ปริมาณเสนอซื้อจะน้อยลง ดังนั้น ผู้ขายสามารถกำหนดราคาได้ว่าควรขายเท่าใด

1.2) การส่งเสริมการขายสินค้า X (Promotion strategy = A_x) ซึ่งได้แก่ปัจจัยที่สามารถส่งเสริมการขาย (Advertising and Promotions Effort) Q_x ได้มากขึ้น เช่น การโฆษณา การลด แลก แจก แถม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ช่วยกระตุ้นให้ผู้บริโภคซื้อสินค้า X มากขึ้น ดังนั้นผู้ขายสามารถกำหนดได้ว่าควรจะมีค่าใช้จ่ายในการโฆษณาเท่าใด และมีการแจกหรือแถมอะไรบ้าง

1.3) ตัวสินค้า X เอง (Product quality & design X = D_x) ซึ่งได้แก่การออกแบบผลิตภัณฑ์ รูปลักษณะผลิตภัณฑ์ คุณภาพของสินค้า X เอง ผู้ซื้อสินค้าบางคนซื้อสินค้าเพราะชอบรูปลักษณะแปลกใหม่ของสินค้า ดังนั้นผู้ขายสามารถเปลี่ยนแปลงรูปลักษณะของสินค้าที่เข้าถึงลูกค้าบางกลุ่ม

ได้

1.4) การวางขายสินค้า X (Place of sale) ซึ่งได้แก่ ที่ตั้งคลังสินค้าที่จำหน่ายสินค้า X ถ้าหากสินค้า X วางขายอยู่ทั่วไป ลูกค้าน่าจะสามารถหาซื้อได้ง่าย ดังนั้น ผู้ขายสามารถให้บริการต่างๆตามมา เช่น ให้คำแนะนำการใช้ ซ่อม ปรังกัน ซึ่งช่วยเพิ่มยอดขาย เช่นเดียวกับที่ตั้งของร้านขายสินค้า ร้านขายปลีกที่ตั้งอยู่บนย่านการค้าอาจมียอดขายเป็นสามเท่าของร้านค้าปลีกบนถนนที่มีการสัญจรน้อย

2.) ตัวแปรที่ควบคุมไม่ได้ (Uncontrollable Variables) คือ ตัวแปรที่ผู้ขายไม่สามารถควบคุมได้ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม

2.1) ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผู้บริโภค (Consumer variables)

2.1.1) รายได้ของผู้ซื้อ/ผู้บริโภค (I_c) ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของผู้บริโภคและปริมาณการซื้อสินค้า X สามารถคาดได้ว่าจะเป็นบวกหรือลบได้ขึ้นอยู่กับลักษณะของสินค้า

- สินค้าปกติ (Normal or Superior goods) เมื่อผู้ซื้อรายได้เพิ่มมากขึ้น ปริมาณสินค้าที่ผู้บริโภคต้องการเสนอซื้อจะเพิ่มมากขึ้นไปด้วยในทิศทางที่มีความสัมพันธ์เป็นบวก

- สินค้าด้อย (Inferior Goods) ผู้ซื้อจะต้องการสินค้าในปริมาณที่สูงเมื่อผู้ซื้อรายได้ต่ำมากกว่าเมื่อเขามีรายได้สูงขึ้น ตัวอย่างเช่น เราจะสังเกตเห็นได้ว่าคนจนมีแนวโน้มที่จะบริโภคข้าวมากกว่าคนที่มียาได้สูง เมื่อราคาสินค้าด้อยสูงขึ้น เมื่อราคาสินค้าด้อยสูงขึ้น ผู้ซื้อที่มีความรู้สึกว่ายาลดลงเพราะซื้อสินค้าได้ปริมาณลดลงจึงจำเป็นต้องลดการซื้อสินค้าบางอย่างที่จำเป็นน้อยกว่าเพื่อนำเงินมาซื้อสินค้าด้อยเพิ่มขึ้น ในทางกลับกัน เมื่อราคาสินค้าด้อยลดลง ผู้ซื้อก็ย่อมรู้สึกว่ายาลเพิ่มมากขึ้นเพราะสามารถซื้อสินค้าเหล่านี้ได้ในปริมาณที่เพิ่มขึ้น ผู้ซื้อจึงมักซื้อสินค้าที่มีคุณภาพดีกว่ามาบริโภคแทนสินค้าด้อยคุณภาพ

2.1.2) การคาดคะเนของผู้ซื้อ (Expectation - E_c) การคาดคะเนของผู้ซื้อเกี่ยวกับสิ่งต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสถานะทางเศรษฐกิจของผู้บริโภค ซึ่งอาจจะเป็นการคาดคะเนเกี่ยวกับราคาสินค้าในอนาคต หรือการคาดคะเนเกี่ยวกับรายได้ของผู้ซื้อในอนาคต หรือการคาดคะเนเกี่ยวกับรายได้ของผู้ซื้อในอนาคต

2.2) ตัวแปรซึ่งเกี่ยวกับผู้ขายรายอื่น (Consumption Variables) ซึ่งอาจจะเป็นคู่แข่งซึ่งขายสินค้า X ได้ หรืออาจเป็นผู้ขาย ซึ่งขายสินค้า Z ซึ่งสามารถใช้ร่วมกับสินค้า X ได้ ซึ่งประกอบไปด้วย

2.2.1) ราคาสินค้าที่เกี่ยวข้อง (Prices of related products) ถ้าราคาของสินค้าที่ใช้ทดแทนกัน (P_y) เพิ่มขึ้น เราคาดได้ว่าผู้ซื้อจะหันไปซื้อสินค้า X เพิ่มขึ้น ในทางตรงกันข้าม ถ้า P_y ลดลง ปริมาณการซื้อสินค้า X จะลดลงด้วย ในกรณีที่เป็นราคาสินค้าที่ใช้ร่วมกับ P_x เพิ่มสูงขึ้น เราคาดได้ว่าผู้ซื้อจะลดการซื้อสินค้า X ลง ในทางตรงกันข้าม ถ้ามีการลดลงของ P_x จะเห็นได้ว่าปริมาณการซื้อสินค้า X จะเพิ่มขึ้น

2.2.2) การส่งเสริมการขายที่เกี่ยวข้อง (A_y) การโฆษณาและการส่งเสริมการขายของผู้ขายสินค้า Y จะมีผลทำให้ปริมาณการซื้อสินค้า X ลดลง ในทางตรงกันข้าม การส่งเสริมการขายของผู้ขายสินค้า Z จะมีผลทำให้ปริมาณการซื้อสินค้า X เพิ่มขึ้น

2.3) ตัวแปรอื่นๆที่ไม่สามารถควบคุมได้ (Other Uncontrollable Variables) ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วนหลักๆ ดังต่อไปนี้

2.3.1) นโยบายของรัฐ (G) ซึ่งอาจจะส่งเสริมหรือลดปริมาณสินค้า X

2.3.2) จำนวนผู้ซื้อหรือขนาดประชากร (N) ซึ่งจะมีผลในทางบวกกลับป้อนส่งกลับของสินค้า

2.3.3) สภาพดินฟ้าอากาศ (W) อาจจะสนับสนุนและลดการซื้อสินค้า X ได้ เช่น ปริมาณน้ำฝนในพื้นที่อาจส่งผลให้ปริมาณซื้อเพิ่มมากขึ้น เป็นต้น

2.1.2 แบบจำลองพฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior Model)

(ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2541) แบบจำลองพฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior Model) เป็นการศึกษาถึงเหตุจูงใจที่ทำให้เกิดการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ แบบจำลองพฤติกรรมผู้บริโภคหรือ S-R Theory มีจุดเริ่มต้นที่สิ่งกระตุ้น (Stimulus) ให้เกิดความต้องการแล้วทำให้เกิดการตอบสนองกระตุ้นภายนอกประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

1) สิ่งกระตุ้น สิ่งกระตุ้นอาจเกิดขึ้นจากภายในร่างกาย และสิ่งกระตุ้นภายนอก ซึ่งเป็นเหตุจูงใจที่ทำให้เกิดการซื้อสินค้า ซึ่งอาจใช้เหตุจูงใจด้านเหตุผล คือ ผู้บริโภคต้องการความพอใจสูงสุดในการบริโภคสินค้าและบริการภายใต้รายได้ที่จำกัด หรือใช้เหตุจูงใจด้านจิตวิทยา

1.1) สิ่งกระตุ้นทางการตลาด เป็นสิ่งกระตุ้นที่เกี่ยวข้องกับส่วนประสมทางการตลาด ซึ่งประกอบด้วย (1) สิ่งกระตุ้นด้านผลิตภัณฑ์ (2) สิ่งกระตุ้นด้านราคา (3) สิ่งกระตุ้นด้านสถานที่หรือช่องทางการจัดจำหน่าย (4) สิ่งกระตุ้นด้านการส่งเสริมการขาย

1.2) สิ่งกระตุ้นอื่นๆ เป็นสิ่งกระตุ้นความต้องการของผู้บริโภคที่อยู่ภายนอกและไม่สามารถควบคุมได้เช่น สิ่งกระตุ้นทางเศรษฐกิจ สิ่งกระตุ้นทางเทคโนโลยี สิ่งกระตุ้นทางกฎหมาย การเมือง สิ่งกระตุ้นทางวัฒนธรรม เป็นต้น

2.) กล่องดำ หรือ ความรู้สึกลึกลับของผู้ซื้อ (Buyer's black box) ความรู้สึกลึกลับจะได้รับอิทธิพลจากลักษณะของผู้ซื้อและกระบวนการตัดสินใจของผู้ซื้อ

2.1) ลักษณะของผู้ซื้อได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ปัจจัยด้านวัฒนธรรม ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยส่วนบุคคล และ ปัจจัยด้านจิตวิทยา

2.2) กระบวนการตัดสินใจของผู้ซื้อ (Buyer decision process) โดยจะทำการเปรียบเทียบระหว่างสิ่งกระตุ้นทางการตลาดว่าสิ่งที่ผู้ประกอบการธุรกิจสร้างขึ้นมาตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคหรือไม่ ในการตอบสนองการซื้อนั้นประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

การรับรู้ -----> การค้นหาข้อมูล -----> การประเมินทางเลือก ----> การตัดสินใจ

3.) การตอบสนองของผู้ซื้อ (Buyer's response) หรือการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคจะมีการตัดสินใจในประเด็นต่างๆดังนี้

- 3.1) การเลือกผลิตภัณฑ์
- 3.2) การเลือกผู้ขาย
- 3.3) การเลือกเวลาการซื้อ
- 3.4) การเลือกปริมาณของสินค้าที่ซื้อ

2.1.3 ทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาดสำหรับตลาดบริการ (Marketing Mix)

ทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาดสำหรับตลาดบริการ หมายถึง ตัวแปรทางการตลาดที่ควบคุมได้เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค โดยมีส่วนประสมทางการตลาดเป็นตัวสื่อสารข้อมูลระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อที่มีศักยภาพเพื่อชักจูงทัศนคติและพฤติกรรมการซื้อส่วนผสมการตลาด (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2541) ประกอบด้วย

1.) ผลิตภัณฑ์และบริการ (Product and service) หมายถึง สิ่งที่เสนอขายเพื่อสนองต่อความพึงพอใจของลูกค้า ผลิตภัณฑ์ที่เสนอขายอาจจะมีตัวตน หรือไม่มีตัวตนก็ได้ ผลิตภัณฑ์จึงประกอบด้วย สินค้า บริการ ความคิด สถานที่ องค์กร หรือบุคคล ผลิตภัณฑ์ต้องมีรรถประโยชน์ มีคุณค่าในสายตาของลูกค้า จึงจะมีผลทำให้ผลิตภัณฑ์สามารถขายได้ การกำหนดกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ ต้องพยายามคำนึงถึงปัจจัยดังต่อไปนี้

- 1.1) ความแตกต่างของผลิตภัณฑ์และความแตกต่างทางการแข่งขัน
- 1.2) พิจารณาจากองค์ประกอบ (คุณสมบัติ) ของผลิตภัณฑ์ เช่น ประโยชน์ รูปร่าง ลักษณะ คุณภาพ การบรรจุภัณฑ์ ตราสินค้า ฯลฯ
- 1.3) การกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์เป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ของบริษัทเพื่อแสดงตำแหน่งที่แตกต่างและมีคุณค่าทางจิตใจของลูกค้าเป้าหมาย
- 1.4) การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีลักษณะใหม่และปรับปรุงให้ดีขึ้นซึ่งต้องคำนึงถึงความสามารถในการตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้ดียิ่งขึ้น
- 1.5) กลยุทธ์เกี่ยวกับส่วนผสมผลิตภัณฑ์ และสายผลิตภัณฑ์

2.) ราคา (Price) หมายถึง คุณค่าผลิตภัณฑ์ในรูปตัวเงิน และราคาเป็นต้นทุนของลูกค้า ผู้บริโภคจะเปรียบเทียบระหว่างคุณค่าของผลิตภัณฑ์กับราคาของผลิตภัณฑ์ ถ้าคุณค่าสูงกว่าราคา ผู้บริโภคก็จะตัดสินใจซื้อ ดังนั้น ผู้กำหนดกลยุทธ์ด้านราคาที่ต้องคำนึงถึง คือ

2.1) คุณค่าที่รับรู้ในสายตาของลูกค้า ซึ่งต้องพิจารณาว่าการยอมรับของลูกค้าในคุณค่าของผลิตภัณฑ์ว่าสูงกว่าราคาของผลิตภัณฑ์นั้น

2.2) ต้นทุนสินค้าและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้อง

2.3) สภาพการแข่งขันในตลาด

2.4) กลยุทธ์การตลาดอื่นๆที่เกี่ยวข้องกัน เช่น ภาพลักษณ์ของสินค้า การส่งเสริมการขาย

3.) การจัดจำหน่าย (Place or Distribution) หมายถึง โครงสร้างของช่องทางซึ่งประกอบด้วย สถาบันหรือกิจกรรม ใช้เพื่อเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์และบริการจากองค์การไปยังตลาด สถาบันที่นำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดเป้าหมายก็คือสถาบันตลาดส่วนกิจกรรมที่ช่วยในการกระจายตัวสินค้า ประกอบด้วย การขนส่ง การคลังสินค้า และการเก็บรักษาสินค้าคงคลัง การจัดจำหน่าย จึงประกอบด้วย 2 ส่วนดังนี้

3.1) ช่องทางการจัดจำหน่าย หมายถึง เส้นทางที่ผลิตภัณฑ์ถูกเปลี่ยนมือไปยังตลาด ในระบบช่องทางการจัดจำหน่ายจึงประกอบด้วยผู้ผลิต คนกลาง ผู้บริโภค หรือผู้ใช้ทางอุตสาหกรรม

3.2) การสนับสนุนการกระจายตัวสินค้าสู่ตลาด หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์จากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภค

4.) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) เป็นการติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลระหว่างผู้ขายกับผู้ซื้อเพื่อสร้างทัศนคติและพฤติกรรมการซื้อการติดต่อสื่อสารอาจใช้พนักงานขายทำการขายและติดต่อสื่อสารโดยไม่ใช้คน เครื่องมือติดต่อสื่อสารมีหลายประเภทซึ่งอาจเลือกใช้ได้หนึ่งหรือหลายเครื่องมือ โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมกับลูกค้า ผลิตภัณฑ์ คู่แข่งขัน โดยบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันได้ เครื่องมือส่งเสริมที่สำคัญมีดังนี้

4.1) การโฆษณา เป็นกิจกรรมในการเสนอข่าวสารเกี่ยวกับองค์กรและผลิตภัณฑ์ บริการ หรือความคิดที่ต้องมีการจ่ายเงินโดยผู้อุปถัมภ์รายการ

4.2) การขายโดยใช้พนักงาน เป็นกิจกรรมแจ้งข่าวสาร และจูงใจตลาดโดยใช้บุคคล

4.3) การส่งเสริมการขาย หมายถึง กิจกรรมการส่งเสริมที่นอกเหนือจากการโฆษณา การขายโดยใช้พนักงาน การให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์ ซึ่งสามารถกระตุ้นความสนใจ ทดลองใช้หรือการซื้อโดยลูกค้าขั้นสุดท้ายหรือบุคคลอื่น

4.4) การให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์ การให้ข่าวเป็นการเสนอความคิดเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการที่ไม่ต้องมีการจ่ายเงิน กระบวนการ ประชาสัมพันธ์ หมายถึง ความพยายามที่มีการวางแผนโดยองค์กรหนึ่ง เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อองค์กรให้เกิดขึ้นกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง การให้ข่าวเป็นกิจกรรมหนึ่งของการประชาสัมพันธ์

4.5) การตลาดทางตรง และการตลาดเชื่อมตรง เป็นการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดการตอบสนองโดยตรง หรือหมายถึงวิธีการต่างๆที่นักการตลาดใช้ส่งเสริมผลิตภัณฑ์โดยตรงกับผู้ซื้อและทำให้เกิดการตอบสนองในทันที

5.) บุคลากร (People) หรือพนักงาน (Employee) เป็นส่วนประสมการตลาดซึ่งต้องอาศัยการคัดเลือก การฝึกอบรม การจูงใจ เพื่อให้สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าได้ และสร้างความแตกต่างเหนือคู่แข่ง พนักงานต้องมีความสามารถ มีทัศนคติที่ดี สามารถตอบสนองลูกค้าได้ รวมทั้งมีความคิดริเริ่ม มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา และสามารถสร้างค่านิยมให้กับบริษัท โดยจะครอบคลุม 2 ประเด็นดังนี้

5.1) บทบาทของบุคลากร สำหรับธุรกิจบริการ ผู้ให้บริการนอกจากจะทำหน้าที่ผลิต บริการ แล้วยังต้องทำหน้าที่ขายผลิตภัณฑ์และบริการไปพร้อมๆกันด้วย การสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้ามีส่วนจำเป็นอย่างมากสำหรับการบริการ

5.2) ความสัมพันธ์ระหว่างลูกค้าด้วยกัน คุณภาพการบริการของลูกค้ารายหนึ่งอาจมีผลมาก ลูกค้าอื่นแนะนำมา ตัวอย่างเช่น กลุ่มลูกค้าหรือลูกค้าจากร้านอาหารที่บอกต่อกันไป แต่ปัญหาหนึ่งที่ผู้บริหารการตลาดจะพบคือ การควบคุมระดับคุณภาพการบริการให้อยู่ระดับคงที่

6.) กระบวนการ (Process) ในกลุ่มธุรกิจบริการ กระบวนการในการส่งมอบบริการมีความสัมพันธ์เช่นเดียวกับเรื่องทรัพยากรบุคคล แม้ว่าผู้ให้บริการจะมีความสนใจดูแลอย่างดีก็ไม่สามารถแก้ปัญหาให้กับลูกค้าได้ทั้งหมด เช่น การเข้าแถวรอรับบริการ ระบบการส่งมอบบริการจะครอบคลุมถึงนโยบายและกระบวนการที่นำมาใช้ ระดับการใช้เครื่องจักรกลในการให้บริการ อำนาจการตัดสินใจของพนักงาน การที่มีส่วนร่วมของลูกค้าขณะให้บริการ อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของประเด็นปัญหาดังกล่าวไม่เพียงแต่จะสำคัญต่อฝ่ายปฏิบัติการเท่านั้น แต่ยังมี ความสำคัญต่อฝ่ายการตลาดด้วย เนื่องจากเกี่ยวข้องกับความพอใจที่ลูกค้าจะได้รับ จะเห็นได้ว่า การจัดการตลาดต้องให้ความสนใจในเรื่องของกระบวนการและการนำส่ง ดังนั้น ส่วนประสมทางการตลาดก็ควรครอบคลุมถึงประเด็นของกระบวนการนี้ด้วย

7. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Evidence) หมายถึง การพัฒนาทางด้านกายภาพซึ่งลูกค้ามองเห็นได้และรูปแบบการให้บริการ โดยการสร้างภาพรวม เพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ลูกค้าได้ทราบถึงภาพลักษณ์ของการบริการอย่างชัดเจน

2.1.4 ทฤษฎีการประเมินค่าแบบจำลองถดถอยที่มีตัวแปรตามเป็นตัวแปรหุ่น

(Estimation of Regression Models with Dummy Dependent Variables)

ในการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรโดยใช้สมการถดถอยนั้น ในบางลักษณะจะพบว่าตัวแปรตาม (Dependent Variable) จะมีลักษณะเป็นตัวแปรเชิงคุณภาพ (Qualitative) ซึ่งประกอบด้วย 2 ทางเลือก หรือมากกว่า เช่น การเลือกตั้ง การยอมรับเทคโนโลยีของการเกษตร การเลือกวิธีการเดินทางว่าเป็นทางรถยนต์หรือรถเมล์ รถไฟ รถยนต์ หรือรถจักรยาน เป็นต้น แบบจำลองที่มีตัวแปรตามเป็นลักษณะเช่นนี้ สามารถจะใช้วิธีการประมาณค่าได้ 3 วิธี คือ (1) แบบจำลองความน่าจะเป็นเชิงเส้น (Linear Probability Model) (2) แบบจำลองโพรบิต (Probit Model) (3) แบบจำลองโลจิท (Logit Model) (ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์, 2548) ซึ่งในกรณีนี้จะขออ้างถึงแบบจำลอง โพรบิต (Probit Model) และ แบบจำลองโลจิท (Logit Model)

1.) แบบจำลองโพรบิต (Probit Model)

จากแบบจำลองอย่างง่าย เราสามารถเขียนให้อยู่ในรูปทั่วไปได้ดังนี้

$$y_i = x_i' \beta + u_i \quad (1)$$

โดยที่ y_i = ตัวแปรตามหุ่น (Dummy dependent variable) ของค่าสังเกต i
 x_i = $k \times 1$ เวกเตอร์ของคุณลักษณะค่าสังเกต i
 β = $k \times 1$ เวกเตอร์ของพารามิเตอร์
 u_i = ค่าความคลาดเคลื่อนของค่าสังเกต i

แบบจำลอง (1) นี้เป็นแบบจำลองที่เราสังเกตค่า y_i ได้ ซึ่งแบบจำลอง (1) นี้ได้พัฒนามาจากการที่เราสมมติว่า y^* มีความสัมพันธ์แบบถดถอย (Regression Relationship) ดังนี้

$$y^* = x_i' \beta + u_i \quad (2)$$

ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วค่า y^* จะเป็นตัวแปรที่เราไม่สามารถที่จะสังเกตได้ (Unobservable) (Maddala, 1983, P22; Johnston and Dinardo, 1997, p419) ซึ่ง Johnston and Dinardo (1997, P419) เรียก y^* ว่า "ตัวแปรแฝง (Latent Variable)" สิ่งที่เราสังเกตเห็นก็คือค่า y ซึ่งจะมีค่า 0 หรือ 1 ตามค่านิยาม (Maddala, 1983, p22) หรือกฎ (Rule) (Johnston and Dinardo, 1997, p419) ดังต่อไปนี้

$$y_i = 1 \text{ ถ้า } y^* > 0 \quad (3)$$

โดยที่ $u_i \sim N(0, \sigma^2)$

และเนื่องจากแบบจำลองที่เรากำลังพิจารณาในบทนี้ เป็นแบบจำลองความน่าจะเป็น (Probability Model) เพราะฉะนั้นแนวคิดของเราก็คือ การแปลง $x_i\beta$ ไปสู่ความน่าจะเป็น เพราะฉะนั้นสิ่งที่เราต้องการก็คือ ฟังก์ชัน F ที่จะทำให้

$$Prob(Y=1) = F(x_i\beta)$$

ฟังก์ชัน F ที่จะแปลง $x_i\beta$ ให้อยู่ในรูประหว่าง 0 และ 1 ได้อย่างดีก็คือฟังก์ชันแจกแจง (Distribution Function) หรือความหนาแน่นสะสม (Cumulative density) (Johnston and Dinardo, 1997, p418) ซึ่งฟังก์ชันการแจกแจงนี้บางทีก็เรียกว่าการแจกแจงสะสม (Cumulative distribution function) (Mendenhall and Scheaffer, 1973, P115) ตามสมการ (2) และ (3) $x_i\beta$ จะไม่ใช่ $E(y_i | x_i)$ เหมือนอย่างที่เป็นแบบจำลองความน่าจะเป็นเชิงเส้น (Linear Probability Model) แต่ $x_i\beta$ ในกรณีนี้จะเท่ากับ $E(y_i^* | x_i)$ (Maddala, 1983,p22)

จากสมการ (2) y_i^* (ภายใต้เงื่อนไขของ X) จะมีการแจกแจงแบบปกติ (Normal distribution) แม้ว่า y_i (ซึ่งค่าที่ปรากฏของ y_i^* ตามคำนิยามหรือกฎ (3)) จะไม่เป็นการแจกแจงแบบปกติก็ตามและจากคำนิยามหรือกฎ (3) เราสามารถที่จะเขียนได้ว่า

$$\begin{aligned} Prob(y_i = 1) &= Prob(y_i^* > 0) \\ &= Prob(x_i\beta + u_i > 0) \\ &= Prob(u_i > -x_i\beta) \\ &= Prob\left(\frac{u_i}{\sigma} > -\frac{x_i\beta}{\sigma}\right) \end{aligned} \quad (4)$$

โดยที่ σ^2 คือความแปรปรวนของ u_i ดังได้กล่าวไว้ข้างต้น การหาที่เกิดขึ้นในสมการ (4) จะให้พจน์ u_i กลายเป็น u_i/σ นี้มีการแจกแจงเป็นการแจกแจงปกติมาตรฐาน (Standard normal distributuin) (Johnston and Dinardo, 1997, p419) และจากสมการที่ (4) เราจะได้ว่า

$$\begin{aligned} Prob(y_i = 1) &= Prob\left(\frac{u_i}{\sigma} > -\frac{x_i\beta}{\sigma}\right) \\ &= Prob\left(\frac{u_i}{\sigma} < \frac{x_i\beta}{\sigma}\right) \\ &= \phi\left(\frac{x_i\beta}{\sigma}\right) \end{aligned} \quad (5)$$

โดยที่ $\phi(\cdot)$ คือสมการแจกแจงปกติแบบมาตรฐาน (Standard normal distribution) (Green, 1997, p874) ซึ่งสามารถเขียนสมการ (5) โดยเต็มรูปแบบได้ดังนี้

$$Prob(y_i = 1) = \phi\left(\frac{x_i\beta}{\sigma}\right) = \frac{x_i\beta}{\sigma} \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \exp\left(-\frac{z^2}{2}\right) dz \quad (6)$$

ซึ่งคือแบบจำลองโพรบิต (Probit model) การแปลงแบบการแจกแจงปกติมาตรฐาน $\phi(\cdot)$ เป็นการบังคับให้ความน่าจะเป็นอยู่ที่ช่วง 0 และ 1 นั่นคือ

$$\lim_{z \rightarrow +a} \phi(z) = 1$$

และ

$$\lim_{z \rightarrow -a} \phi(z) = 0 \quad (\text{Johnston and Dinardo, 1997, p418}) \quad (7)$$

จากสมการ (5)

$$Prob(y_i = 1) = \phi\left(\frac{x_i \beta}{\sigma}\right)$$

สิ่งที่ตามมาก็คือ

$$\begin{aligned} Prob(y_i = 0) &= (y_i = 1) \\ &= 1 - \phi\left(\frac{x_i \beta}{\sigma}\right) \end{aligned}$$

$$(\text{Johnston and Dinardo, 1997, p419; Maddala, 1983, p22}) \quad (8)$$

และถ้าตัวอย่างที่เราเลือกมีการแจกแจงที่เหมือนกันและเป็นอิสระต่อกัน (Independently Identical distribution, iid) และในกรณีนี้ค่า y ที่ได้มาหรือสังเกตได้ (Observe Values ของ y) ก็คือค่าที่เกิดขึ้นจริงของกรรมวิธีทวินาม (Binomial Process) ด้วยความน่าจะเป็นตามสมการ (5) เราจะได้ความน่าจะเป็นร่วม (Joint Probability) หรือฟังก์ชันความน่าจะเป็น (Likelihood Function) ดังนี้

$$L = Prob(y_1 = 0) \cdot Prob(y_2 = 0) \dots \dots Prob(y_m = 0) \cdot Prob(y_{m+1} = 1) \dots \dots Prob(y_n = 1) \quad (9)$$

$$= \prod_{i=1}^m \left[1 - \phi\left(\frac{x_i \beta}{\sigma}\right) \right] \prod_{i=m+1}^n \phi\left(\frac{x_i \beta}{\sigma}\right) \quad (10)$$

$$= \prod_{i=1}^m \phi\left(\frac{x_i \beta}{\sigma}\right)^{y_i} \left[1 - \phi\left(\frac{x_i \beta}{\sigma}\right) \right]^{1-y_i} \quad (11)$$

เราสามารถเขียนสมการ (11) ให้อยู่ในรูปของลอการิทึม (Logarithm) หรือความควรจะเป็นลอการิทึม (Log-Likelihood) ได้ดังนี้

$$\ln L = \sum_{i=1}^n \left\{ y_i \cdot \ln \left[\phi\left(\frac{x_i \beta}{\sigma}\right) \right] + (1 - y_i) \cdot \ln \left[1 - \phi\left(\frac{x_i \beta}{\sigma}\right) \right] \right\} \quad (12)$$

$$= \sum_{y_i=0} \left[1 - \phi\left(\frac{x_i \beta}{\sigma}\right) \right] + \sum_{y_i=1} \ln \phi\left(\frac{x_i \beta}{\sigma}\right) \quad (13)$$

(Johnston and Dinardo, 1997, p420; Green, 1997, p882; maddala, 1983, p22) โปรดสังเกตว่าค่าควรจะเป็นลอการิทึม (Log-likelihood) จะมีค่าสูงสุดไม่เกิน 1 เพราะว่า $0 \leq \phi(\cdot) \leq 1$ มีนัยว่า

$\ln[1 - \phi(\cdot)] \leq 0$ และ $\ln[\phi(\cdot)] \leq 0$ (Johnston and Dinardo, 1997, p420) ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของฟังก์ชันความควรจะเป็น (Likelihood Function) ก็คือพารามิเตอร์ β และ σ จะปรากฏด้วยกันเสมอ เพราะฉะนั้นจะไม่สามารถหาค่าแยกออกมาต่างหากจากกันได้ ซึ่งสิ่งที่ได้ก็คืออัตราส่วน β/σ เท่านั้น เพราะฉะนั้นจะเป็นการสะดวกที่จะทำให้เป็นบรรทัดฐาน โดยทำให้ σ มีค่าเท่ากับ 1 เพื่อที่เราจะสามารถกล่าวถึง β เพียงอย่างเดียวได้

เงื่อนไขอันดับแรกสำหรับการให้สมการ (12) มีค่าสูงสุด (Maximization) ก็คือ

$$\begin{aligned} \frac{\partial \ln L}{\partial \beta} &= \sum_{i=1}^n \left\{ \frac{y_i \phi(\cdot)}{\phi(\cdot)} + (1 - y_i) \left[\frac{-\phi}{1 - \phi} \right] \right\} x_i = 0 \\ &= \sum_{y_i=0} \left[\frac{-\phi \left(\frac{x_i \beta}{\sigma} \right)}{1 - \phi \left(\frac{x_i \beta}{\sigma} \right)} \right] x_i + \sum_{y_i=1} \left[\frac{\phi \left(\frac{x_i \beta}{\sigma} \right)}{\left(\frac{x_i \beta}{\sigma} \right)} \right] x_i \\ &\sum_{i=1}^n \lambda_i x_i = 0 \quad (\text{Greene, 1997, p882}) \end{aligned} \quad (14)$$

โดยที่ $\lambda_i = q_i \phi(q_i x_i \beta) / \phi(q_i x_i \beta)$

$$q_i = 2y_i - 1$$

ϕ = ฟังก์ชันความหนาแน่นของการแจกแจงปกติมาตรฐาน

สมการ (14) เป็นสมการที่ไม่ใช่เชิงเส้น (Nonlinear) เพราะฉะนั้นการหาค่าตอบก็จะต้องใช้วิธีการทำซ้ำๆกัน สำหรับอนุพันธ์ที่ 2 นั้นหามาได้โดยวิธีการใช้

$$\frac{d\phi(z)}{dz} = -z\phi(z)$$

ซึ่งจะได้

$$H = \frac{\partial^2 \ln L}{\partial \phi \partial \beta} = \sum_{i=1}^n -\lambda_i (\lambda_i + x_i \beta) x_i x_i' \quad (15)$$

ซึ่งมีค่าเป็นลบแน่นอน (Negative definite) สำหรับทุกค่าของ β

สำหรับเมตริกซ์ความแปรปรวนร่วมเกี่ยวเชิงเส้นกำกับ (Asyntotic covariance matrix) สำหรับตัวประมาณค่า (Estimator) แบบความควรจะเป็นสูงสุด (Maximum likelihood) นั้นหาได้จากการใช้ตัวผกผันของ Hessian ที่คำนวณ ณ ค่าประมาณแบบความควรจะเป็นสูงสุด นอกจากนี้ยังมีตัวประมาณค่าอื่นๆอีก 2 ตัว สำหรับตัวประมาณตัวแรกคือ ตัวประมาณค่า Bemdt, Hall, Hall และ Hausman (1974) สามารถเขียนได้ดังนี้

$$B = \sum_i \lambda_i^2 x_i x_i'$$

สำหรับตัวประมาณค่าอีกตัวหนึ่ง ซึ่งอาศัยค่าคาดหมายของ Hessian ซึ่ง Greene (1997, p884) กล่าวว่า จาก Ameniya (1981) สำหรับแบบจำลองโพรบิตจะได้

$$E\left[\frac{\partial^2 \ln L}{\partial \beta \partial \beta}\right]_{\text{Probit}} = \sum_{i=q}^n \lambda_{0i} \lambda_{1i} x_i x_i' \tag{16}$$

Greene (1977, p884) กล่าวว่าในส่วนที่เป็นสเกลลาร์ของสมการนี้จะมีค่าเป็นลบเสมอ ดังนั้นค่าประมาณของเมตริกซ์ความแปรปรวนร่วมเกี่ยวเชิงเส้นกำกับ สำหรับค่าประมาณความควรจะเป็นสูงสุด จึงคือการผกผันที่เป็นลบของเมตริกซ์ใดก็ตามที่ใช้ในการประมาณค่า Hessian ที่คาดหมาย และเนื่องจาก Hessian ที่แท้จริง โดยทั่วไปจะถูกใช้สำหรับการทำซ้ำๆกัน สมการนี้จึงเป็นทางเลือกที่ใช้กันเป็นปกติ แต่สำหรับการทดสอบสมมติฐานตัวประมาณค่า Berndt, Hall, Hall และ Hausman จะเป็นทางเลือกที่สะดวกกว่า (Greene 1997, p884)

ค่าทำนายความน่าจะเป็น (Predicted Probabilities) $F(\hat{\beta}'x) = \hat{F}$ และ ค่าประมาณผลกระทบส่วนเพิ่ม (Estimate Marginal effect) $f(\hat{\beta}'x)x\beta = \hat{f}\hat{\beta}$ มีลักษณะเป็นฟังก์ชันที่ไม่เป็นเชิงเส้น (Nonlinear function) ของค่าประมาณพารามิเตอร์สำหรับค่าทำนายความน่าจะเป็น (Predicted Probabilities) Greene (1997, pp884-885) กล่าวว่า

$$\text{Asy. var}\left(\hat{F}\right) = \left[\frac{\partial \hat{F}}{\partial \hat{\beta}}\right] V \left[\frac{\partial \hat{F}}{\partial \hat{\beta}}\right]$$

โดยที่
$$V = \text{Asy. var}\left[\hat{\beta}\right]$$

ให้ $z = x' \hat{\beta}$ ดังนั้นจะได้เวกเตอร์อนุพันธ์ดังนี้

$$\left[\frac{\partial \hat{F}}{\partial \hat{\beta}}\right] = \left[\frac{d \hat{F}}{dz}\right] \left[\frac{\partial z}{\partial \hat{\beta}}\right] = \hat{f}' x$$

รวมพจน์จะได้

$$\text{Asy. var}\left[\hat{F}\right] = \hat{f}' x' V x$$

สำหรับผลกระทบส่วนเพิ่ม (Marginal effects) ให้ $\hat{\gamma} = \hat{f}' \hat{\beta}$ ดังนั้นจะได้

$$\text{Asy. var}\left(\hat{\gamma}\right) = \left[\frac{\partial \hat{\gamma}}{\partial \hat{\beta}'}\right] V \left[\frac{\partial \hat{\gamma}}{\partial \hat{\beta}'}\right]'$$

$\left[\frac{\partial \hat{\gamma}}{\partial \hat{\beta}'}\right]$ จะมีค่าเท่ากับ

$$\hat{f} \left(\frac{\partial \hat{\beta}}{\partial \hat{\beta}'} \right) + \beta \left(\frac{\partial \hat{f}}{\partial z} \right) \left(\frac{\partial z}{\partial \hat{\beta}'} \right) = \hat{f} I + \left(\frac{\partial \hat{f}}{\partial z} \right) \hat{\beta} x'$$

สำหรับแบบจำลองโพรบิต (Probit model) $df / dz = -z\phi$ เพราะฉะนั้น

$$\text{Asy. var} \left[\hat{\gamma} \right] = \phi^2 [I - (\beta' x)\beta x'] V [I - (\beta' x)\beta x'] \quad (17)$$

(Greene, 1997, p885)

1.) แบบจำลองโลจิส (Logit Model)

แบบจำลองโลจิสนี้เป็นอีกแบบจำลองหนึ่งซึ่งมีคุณสมบัติคล้ายๆกับแบบจำลองโพรบิตต่างกันเพียงข้อสมมติเกี่ยวกับลักษณะของการแจกแจงของตัวคลาดเคลื่อน u_i เท่านั้น

จากการแจกแจงแบบโลจิสติก (Logistic distribution)

$$\begin{aligned} \text{Prob}(Y=1) &= \frac{e^{\beta'x}}{1 + e^{\beta'x}} \\ &= \Lambda(\beta'x) \end{aligned} \quad (1)$$

โดยที่ $\Lambda(\cdot)$ คือฟังก์ชันการแจกแจงสะสมแบบโลจิสติก (Logistic cumulative distribution function) จากแบบจำลองความน่าจะเป็น (Probability model)

$$E[y|x] = 0[1 - F(\beta'x)] + 1[F(\beta'x)] \quad (2)$$

เราจะได้ว่า

$$\begin{aligned} \frac{\partial E[y|x]}{\partial x} &= \left\{ \frac{dF(\beta'x)}{d(\beta'x)} \right\} \beta \\ &= \Lambda(\beta'x) \beta \end{aligned} \quad (3)$$

โดยที่ $f(\cdot)$ คือฟังก์ชันความหนาแน่น (Density function) ซึ่งสอดคล้องกับฟังก์ชันการแจกแจงสะสม (Cumulative distribution) $F(\cdot)$ สำหรับการแจกแจงแบบปกติ (Normal distribution) เราจะได้ว่า

$$\frac{\partial E[y|x]}{\partial x} = \phi(\beta'x)\beta \quad (4)$$

โดยที่ $\phi(t)$ คือฟังก์ชันความหนาแน่นปกติมาตรฐาน (Standard normal density function) สำหรับการแจกแจงแบบโลจิสติก (Logistic distribution)

$$\begin{aligned} \frac{d\Lambda[\beta'x]}{d(\beta'x)} &= \frac{e^{\beta'x}}{(1 + e^{\beta'x})^2} \\ &= \Lambda(\beta'x)[1 - \Lambda(\beta'x)] \end{aligned} \quad (5)$$

เพราะฉะนั้นในแบบจำลองโลจิสติก จะได้ว่า

$$\frac{\partial E[y|x]}{\partial x} = \Lambda(\beta'x)[1 - \Lambda(\beta'x)]\beta \quad (6)$$

(Greene, 1997:874-876)

สำหรับตัวประมาณค่า Berndt, Hall and Huasean (1974) นั้นในกรณีแบบจำลองโลจิท (ซึ่งแตกต่างจากกรณีแบบจำลองโพรบิต)

$$B = \sum_i (y_i - \Lambda)^2 x_i x_i' \quad (7)$$

ซึ่งเป็นการคำนวณเมตริกซ์ความแปรปรวนร่วมเกี่ยวเชิงเส้นกำกับ (Asymptotic covariance matrix) วิธีหนึ่ง

จาก
$$\hat{f} = \hat{\Lambda}(1 - \hat{\Lambda})$$

จะได้
$$\frac{d\hat{f}}{dz} = (1 - 2\hat{\Lambda}) \left(\frac{d\hat{\Lambda}}{dz} \right) = (1 - 2\hat{\Lambda}) \hat{\Lambda}(1 - \hat{\Lambda}) \quad (8)$$

เมื่อจัดพจน์ (Terms) ต่างๆเข้าด้วยกันจะได้

$$\text{Asy. var} \left[\hat{\gamma} \right] = [\Lambda(1 - \Lambda)]^2 [I + (1 - 2\Lambda)\beta\beta'] V [I + (1 - 2\Lambda)x\beta'] \quad (9)$$

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศรัญญา เรือนศรี (2553 บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบพฤติกรรมในการตัดสินใจซื้อโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบลิคเบอร์รี่กับโทรศัพท์เคลื่อนที่ชนิดอื่นของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมในการตัดสินใจซื้อโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบลิคเบอร์รี่กับโทรศัพท์เคลื่อนที่ชนิดอื่นของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และ เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบลิคเบอร์รี่กับโทรศัพท์เคลื่อนที่ชนิดอื่นของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ข้อมูลที่ใช้ศึกษาเป็นข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ราย โดยแยกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มนักศึกษาสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์จำนวน 152 คน กลุ่มนักศึกษาวิทยาาสตร์สุขภาพจำนวน 88 คน และกลุ่มนักศึกษาวิทยาาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 160 คน และใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบลิคเบอร์รี่กับโทรศัพท์เคลื่อนที่ชนิดอื่นของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยทดสอบด้วยวิธีไคว์สแควร์ (Chi-square Test) กำหนดนัยยะสำคัญที่ 0.05 พบว่า ยี่ห้อของโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่มีอิทธิพลในการเลือกซื้อโทรศัพท์เคลื่อนที่ ระดับราคา วัตถุประสงค์ในการตัดสินใจซื้อความสามารถในการทำงาน และความเป็นที่นิยมของโทรศัพท์เคลื่อนที่รุ่นนั้นๆในปัจจุบัน ผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ

โทรศัพท์เคลื่อนที่แบบสีกเบอร์รี่กับโทรศัพท์เคลื่อนที่ชนิดอื่น พบว่ากลุ่มตัวอย่างของผู้ซื้อตัดสินใจโดยรวมแล้วให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ในเรื่องของความสามารถในการทำงานที่หลากหลายมากที่สุด ปัจจัยด้านราคานั้นให้ความสำคัญในเรื่องราคาเหมาะสมกับความสามารถในการทำงานของโทรศัพท์มากที่สุด ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่ายนั้นให้ความสำคัญกับในเรื่องของการที่สามารถเลือกผลิตภัณฑ์ได้หลากหลายช่องทางมากที่สุด ปัจจัยด้านการส่งเสริมการขายนั้นให้ความสำคัญในเรื่องของการแถมอัตราค่าโทรฟรี หรือแถมอัตราค่าบริการอินเทอร์เน็ตบนมือถือมากที่สุด ปัจจัยด้านบุคลากรนั้นให้ความสำคัญในเรื่องพนักงานที่มีความรู้ความเข้าใจในการให้คำแนะนำ และสามารถตอบปัญหาได้มากที่สุด และปัจจัยด้านภาพลักษณ์นั้นให้ความสำคัญในเรื่องของความน่าเชื่อถือของผู้บริโภค โทรศัพท์เคลื่อนที่มากที่สุด

มธุรส ชูฤกษ์ (2551) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้บริโภคในอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการ และศึกษาปัจจัยที่มีผลในการเลือกใช้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้บริโภคในอำเภอเมือง ลำปาง จังหวัดลำปาง และเพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้ใช้จากการใช้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 ราย โดยแยกเป็น 4 กลุ่มอาชีพ ดังนี้ กลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยโยนก กลุ่มข้าราชการศาลากลาง จังหวัดลำปาง กลุ่มพนักงานธนาคาร และกลุ่มประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว SME โดยเลือกมาอาชีพละ 50 ราย โดยใช้วิธีสุ่มแบบบังเอิญ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา และแบ่งปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อการเลือกใช้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ออกเป็น 5 ปัจจัยคือ ด้านผลิตภัณฑ์, ปัจจัยด้านราคา, ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย, ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด และปัจจัยภายนอกอื่นๆ จากผลศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ของการใช้งานบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ในการสนทนา โดยมีความถี่ในการใช้บริการทุกวัน วันละไม่เกิน 2 ชั่วโมง ในช่วงเวลา 06.01 – 12.00 น. มีจำนวนซิมการ์ดที่ใช้งานอยู่ในปัจจุบันจำนวน 1 ซิมการ์ด บริษัทที่บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ใช้งานปัจจุบันคือ AIS .โดยใช้ซิมการ์ดแบบบัตรเติมเงิน ชื่อซิมการ์ดในราคา 50-200 บาท นิยมซื้อซิมการ์ดจากร้านค้าบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ทั่วไป เหตุผลที่สำคัญที่สุดในการตัดสินใจซื้อบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่คือเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสาร รู้จักบริการ โทรศัพท์เคลื่อนที่จากสื่อโฆษณา ลักษณะของการซื้อบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ เลือกซื้อโดยตนเอง และไม่คิดที่จะเปลี่ยนบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ใช้งานอยู่ในปัจจุบัน

กฤษฎา ทวีประศาสน์ (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อโทรศัพท์มือถือระบบ 900 ของผู้บริโภคในจังหวัดเชียงใหม่โดยทางการศึกษาปัจจัยทางการตลาดและปัจจัยอื่นๆ ซึ่งผลการศึกษพบว่าปัจจัยทางการตลาดมีผลต่อการซื้อมากกว่าปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ ปัจจัยด้านสินค้าด้านรูปร่างขนาดเทคโนโลยีบริการหลังการขายการรับประกันคุณภาพ และตราสินค้าจะมีผลต่อการซื้อตามลำดับ โดยรูปร่างขนาด ที่มีผลต่อการซื้อ มีขนาดเล็กและเบา ในด้านเทคโนโลยีจะต้องใช้ง่าย มีความยุ่งยากในการใช้งานน้อย ส่วนบริการหลังการขาย ได้แก่ การให้บริการที่สะดวกรวดเร็ว การรับประกันคุณภาพ ต้องการรับประกันคุณภาพที่นานกว่าเดิม ราคาเครื่องมีผลต่อการซื้อจะอยู่ในช่วง 25,001-35,000 บาท และเงื่อนไขการชำระเงินชำระเป็นเงินสด ส่วนอาชีพอื่นๆ มีความสนใจชำระเป็นเงินสด เมื่อแบ่งกลุ่มตามรายได้พบว่าผู้ที่มีรายได้มากกว่า 40,000 บาท จะชำระเป็นเงินสดโดยซื้อจากตัวแทนจำหน่าย สื่อโฆษณาทางหนังสือพิมพ์จะมีผลต่อการซื้อมากกว่าสื่ออื่นๆ รองลงมาได้แก่โทรทัศน์ส่วนกิจกรรมการส่งเสริมการจำหน่าย การลดค่าบริการ หรือโทรฟรีจะมีผลต่อการซื้อมากกว่ากิจกรรมอื่นๆ สำหรับปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการซื้อโทรศัพท์มือถือระบบ 900 พบว่าปัจจัยทางด้านลักษณะจิตวิทยาได้แก่ความสะดวกในการติดต่อเห็นจากกลุ่มอ้างอิงใช้มีความจำเป็นต้องติดต่อสื่อสารตลอดเวลาและซื้อเพราะหน้าที่การงาน ส่วนปัจจัยทางด้านสังคมได้แก่คนรู้จักแนะนำให้ใช้และซื้อเพราะสังคมรอบข้างสำหรับสิ่งกระตุ้นอื่นๆ คือไม่ได้อยู่ในพื้นที่ให้บริการขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยกระบวนการตัดสินใจซื้อโทรศัพท์มือถือระบบ 900 โดยทำการทดลองใช้มาก่อนจะตัดสินใจ ผลการตรวจสอบสมมติฐานพบว่าปัจจัยทางการตลาดโดยรวมมีผลต่อการซื้อโทรศัพท์มือถือระบบ 900 ไม่แตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยปัจจัยตัวอื่นๆ ในทุกกลุ่มอาชีพและทำกลุ่มรายได้แต่เมื่อทำการทดสอบในปัจจัยย่อยๆ แต่ละตัวของส่วนประสมทางการตลาดพบว่ามีส่วนมีความแตกต่างกันตามกลุ่มอาชีพและกลุ่มรายได้ซึ่งได้แก่ตัวสินค้า เทคโนโลยีบริการหลังการขาย ราคาต่อเครื่อง จำนวนเงินดาวน์เงื่อนไขการชำระราคา สื่อโฆษณา

อำพล ตัณฑิกุล (2546: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การตัดสินใจซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์ในห้างสรรพสินค้าของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าผลตอบแทนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 25 – 34 ปี มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 6,500 – 11,799 บาท ระดับการศึกษาปริญญาตรีมีสถานภาพโสด มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3 – 4 คน และประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัท ผู้บริโภคมีความเห็นเกี่ยวกับด้านผลิตภัณฑ์และสถานที่จำหน่ายที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์ในห้างสรรพสินค้าอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 และ 3.73 ตามลำดับ ความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการตัดสินใจ ในขั้นตอนการแสวงหาภายใน และการประเมินทางเลือก มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์ในห้างสรรพสินค้าอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 และ 3.82

ตามลำดับด้านลักษณะประชากรศาสตร์ พบว่าเพศอายุรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และอาชีพ แตกต่างกัน มีการตัดสินใจซื้อเครื่องจักรต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติและด้านส่วนประสมทางการตลาดพบว่าผลิตภัณฑ์และสถานที่จำหน่ายมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อเครื่องจักรต่ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ระดับค่าและมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน ส่วนราคาและการส่งเสริมการตลาดแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ลอออร ธนเศรษฐกรและคณะ (2542) ได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลของประชากรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลผลการศึกษ พบว่ากลุ่มตัวอย่างโดยรวมให้ความสำคัญกับการบริการหลังการขาย ราคาสินค้า การรับประกันสินค้า และประสิทธิภาพสินค้าตามลำดับ เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคนงานที่ซื้อเครื่อง พบว่า ให้ความสำคัญกับราคาสินค้า การบริการหลังการขาย ประสิทธิภาพสินค้าและการรับประกันตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษา พบว่า ให้ความสำคัญกับการบริการหลังการขาย การรับประกันสินค้า ราคาสินค้าและประสิทธิภาพสินค้าตามลำดับ

เอกสิทธิ์ สุทรนนท์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการซื้อสินค้าในร้านค้าปลีกสมัยใหม่ประเภทซูเปอร์เซ็นเตอร์ของประชาชน กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 30 ปีจบการศึกษาระดับปริญญาตรีประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน มีรายได้ 10,000 – 20,000 บาทต่อเดือน ทศคณิตต่อซูเปอร์เซ็นเตอร์ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 เมื่อพิจารณาเป็นรายค้าแล้วพบว่า ทศคณิตของต่อซูเปอร์เซ็นเตอร์อยู่ในระดับดีมากด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการจัดจำหน่าย ด้านราคา และด้านสังคมและวัฒนธรรมและด้านส่งเสริมการตลาด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05, 4.04, 3.91, 3.84 และ 3.74 ตามลำดับ ส่วนด้านการให้บริการมีทศคณิตอยู่ในระดับดีปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมในการซื้อสินค้าในซูเปอร์เซ็นเตอร์เดือนละ 2 ครั้ง สินค้าที่ต้องการซื้อมากที่สุดคือ อาหาร เครื่องดื่ม ส่วนใหญ่ใช้บริการที่เทสโก้ โลตัส ด้วยเหตุผลที่ใกล้บ้าน เดินทางโดยรถยนต์ส่วนบุคคลและไปกับครอบครัว ในวันหยุดระหว่าง 18.01 – 24.00 น. และโดยมากซื้อสินค้าต่อครั้งไม่เกิน 500 บาท ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อสินค้าในซูเปอร์เซ็นเตอร์ได้แก่ เพศ สถานภาพ สมรส และรายได้โดยเพศชายมีความถี่ในการซื้อสินค้าต่อเดือนมากกว่าเพศหญิง ผู้ที่มีสถานภาพสมรสแล้วจะมีจำนวนในการซื้อสินค้าต่อครั้งแตกต่างจากผู้ที่มีสถานภาพโสด ผู้ที่มีรายได้สูงใช้เงินซื้อสินค้าแต่ละครั้งจำนวนมากกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับจำนวนสมาชิกในครอบครัว การศึกษาและอาชีพ ไม่มีความสัมพันธ์กับจำนวนครั้งในการซื้อสินค้าต่อเดือนและจำนวนเงินในการซื้อสินค้าต่อครั้ง